

เอกสารประกอบคำบรรยาย
กฎหมายลักษณะหนี้ (LLB0201) ภาคเรียน 1/2563

สิทธิยึดหน่วง

1. สิทธิยึดหน่วงคืออะไร

มาตรา 241 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นผู้ครอบทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครองนั้น ไซ้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้น ไว้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ก็ได้”

สิทธิยึดหน่วงเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินของผู้อื่นที่ตนครอบครองเป็นประกันการชำระหนี้ แสดงว่ามีมูลหนี้มีอยู่เพียงมูลหนี้เดียว แต่มีสิทธิที่จะบังคับอยู่ 2 สิทธิ คือ 1. สิทธิที่จะบังคับเอากับหนี้ประธาน 2. สิทธิที่จะบังคับเอากับหนี้อุปกรณ์ (สิทธิยึดหน่วง)

ตัวอย่าง ก. นำรถยนต์ไปให้ ข. ซ่อม ข. ซ่อมเสร็จแล้ว ก. จะรับรถยนต์ไปก่อนขอชำระค่าซ่อมภายหลัง ดังนี้ ข. อาจไม่ยอมมอบรถยนต์ให้แก่ ก. จนกว่า ก. จะชำระค่าซ่อมรถ เพราะ ข. มีสิทธิยึดหน่วงรถยนต์ไว้เป็นประกันการชำระหนี้ค่าซ่อมรถยนต์ได้

2. หลักเกณฑ์ของสิทธิยึดหน่วง

2.1 เจ้าหนี้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 241 วรรคท้าย บัญญัติว่า “อนึ่งบทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าการที่เข้าครอบครองนั้นเริ่มมาแต่ทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

การครอบครองของเจ้าหนี้ต้องไม่ใช่เป็นการยื้อแย่ง หรือได้มาโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ มิฉะนั้นจะไม่มีสิทธิยึดหน่วง

ตัวอย่าง ก. เป็นช่างซ่อมนาฬิกา ได้ยักยอกเอานาฬิกาของ ข. ไป แล้วได้ทำการซ่อมแซมนาฬิกานั้น เมื่อ ข. เรียกนาฬิกาคืน ก. จะยึดหน่วงไว้โดยขอให้ ข. ชำระค่าซ่อมก่อนหาได้ไม่

2.2 ต้องมีหนี้เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครอง

(1) ต้องมีหนี้ สิทธิยึดหน่วงเป็นสิทธิอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ หรือเป็นประกันแห่งหนี้ จึงต้องมีหนี้ประธานเสียก่อน ถ้าหนี้ประธานไม่มีหรือระงับไปแล้ว สิทธิยึดหน่วงก็มีอยู่ไม่ได้ เช่น กรณีสัญญาซื้อขายที่ดินเป็นโมฆะ แม้ผู้ซื้อจะได้ชำระราคาที่ดินไปแล้ว เมื่อผู้ขายเรียกที่ดินคืนก็ต้องคืน จะยึดหน่วงที่ดินไว้สำหรับราคาที่ดินที่ตนชำระไปแล้วไม่ได้

(2) หนี้ต้องเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครอง

มาตรา 241 บัญญัติว่า “.....และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครอง
นั้น”

กรณีที่เจ้าหนี้รับจ้างกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้รับไว้ โดยเจ้าหนี้ได้ใช้แรงงานหรือฝีมือ
หรือค่าใช้จ่ายลงในทรัพย์สินนั้น เช่นเจ้าหนี้ผู้รับทรัพย์ไว้แก้ไข ซ่อมแซม คัดแปลง ปรับปรุง ตกแต่ง ต่อเติม
หรือทำสิ่งของขึ้น ทำให้ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

(3) หนี้ต้องถึงกำหนด

สิทธิยึดหน่วงนั้นเจ้าหนี้มีสิทธิยึดทรัพย์ไว้จนกว่าจะชำระหนี้ แต่ถ้าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดก็ไม่มี
สิทธิยึดหน่วงทรัพย์ไว้แต่อย่างใด ซึ่งมาตรา 241 วรรคแรก บัญญัติว่า “.....แต่ความที่กล่าวมานี้ ท่านมิให้
ใช้บังคับ **เมื่อหนี้ยังไม่ถึงกำหนด**”

แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นหากเป็นกรณีที่ลูกหนี้เป็นคนมีหนี้สินล้นพ้นตัว แม้หนี้ยังไม่ถึง
กำหนดก็สามารถยึดหน่วงทรัพย์ไว้ได้ ดังบทบัญญัติมาตรา 243 “ในกรณีที่ลูกหนี้เป็นคนสินล้นพ้นตัวไม่
สามารถใช้หนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิจะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ได้ **แม้ทั้งที่ยังไม่ถึงกำหนดเรียกร้อง**”

2.3 ต้องไม่ขัดกับภาระหนี้หรือคำสั่งของลูกหนี้หรือความสงบเรียบร้อย

มาตรา 242 บัญญัติว่า “สิทธิยึดหน่วงอันใด ถ้าไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ก็ดี ไม่
สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อน หรือให้ในเวลาที่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นก็ดี หรือเป็นการขัดกับความสงบ
เรียบร้อยของประชาชนก็ดี สิทธิยึดหน่วงเช่นนั้นท่านให้ถือว่าห้ามมิเลย”

กรณีไม่สมกับภาระในมูลหนี้ เช่น ก. เจ้า ข. ให้เป็นผู้บรรจุสินค้าของ ก. ลงหีบห่อ โดยมีข้อตกลงว่า
เมื่อ ข. บรรจุเสร็จต้องส่งมอบให้ ก. เพื่อขนส่งไปยังต่างประเทศ ดังนี้ ข. มีหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบสินค้าที่
บรรจุแล้วให้ ก. ข. จะยึดหน่วงสินค้าไว้จนกว่า ก. จะจ่ายค่าจ้างบรรจุสินค้านั้นได้ไหม

กรณีไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อน เช่น ก. มอบสินค้าให้ ข. เป็นตัวแทน นำไปส่งให้ ค. ข.
จะยึดหน่วงของไว้จนกว่าได้รับเงินที่ ก. ค้างชำระแก่ตนหาได้ไหม

กรณีเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น ก. รับคู่โบราณจากพิพิธภัณฑสถานไป
ซ่อม ก. จะยึดหน่วงไว้จนกว่าจะได้ค่าจ้างหาได้ไหม การที่จะให้ของมีค่าเช่นนี้ตกอยู่ในมือของเอกชนเป็นการ
ขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

หรือ ตำรวจดับเพลิงเอารถดับเพลิงไปซ่อม เมื่อเกิดไฟไหม้ตำรวจไปเอารถ ผู้ซ่อมจะยึดหน่วงไว้
เอาค่าจ้างไม่ได้

แต่อย่างก็ดี มีข้อยกเว้น หากลูกหนี้เป็นคนมีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถใช้หนี้ได้ เช่นนี้แม้ถึงแม้ว่า
จะไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ไว้เดิม หรือไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก็ดี เจ้าหนี้ก็
อาจจะใช้สิทธิยึดหน่วงได้ตามบทบัญญัติมาตรา 243

3. ขอบเขตของสิทธิยึดเหนี่ยว

3.1 สิทธิยึดเหนี่ยวเป็นเพียงสิทธิที่จะยึดทรัพย์ไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้

เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ ดังนี้วัตถุประสงค์ที่สำคัญของเจ้าหนี้ คือต้องการให้ลูกหนี้ชำระหนี้ สิทธิยึดเหนี่ยวก็เช่นเดียวกันเป็นมาตรการควบคุมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ ดังนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิยึดเหนี่ยวทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 241 วรรคหนึ่ง

3.2 สิทธิยึดเหนี่ยวแบ่งแยกไม่ได้

มาตรา 244 บัญญัติว่า “ผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวจะใช้สิทธิของตนแก่ทรัพย์สินทั้งหมดที่ยึดเหนี่ยวไว้จนกว่าจะชำระหนี้สิ้นเชิงก็ได้”

ตัวอย่าง ก. เอรารถไปให้ ข. ซ่อม ราคาซ่อม 10,000 บาท ก. ไม่มีเงินชำระทั้งหมด ขอผ่อนชำระเดือนละ 1,000 บาท แม้ ก. จะชำระไปแล้ว 9 งวด ข. ก็ยังมีสิทธิยึดเหนี่ยวรถของ ก. ต่อไปได้

3.3 สิทธิยึดเหนี่ยวคลุมถึงดอกผลของทรัพย์สิน

มาตรา 245 บัญญัติว่า “ผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวจะเก็บดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ยึดเหนี่ยวไว้ และจัดสรรเอาไว้เพื่อการชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้คนอื่นก็ได้

ดอกผลเช่นว่านี้จะต้องจัดสรรเอาชำระดอกเบี้ยแห่งหนี้้นั้นก่อน ถ้ายังมีเหลือจึงให้จัดสรรใช้คืนเงิน”

คำว่า “ดอกผล” หมายถึงดอกผลธรรมดาและดอกผลนิตินัย(มาตรา 148)

ตัวอย่าง ก. รับจ้างเลี้ยงแม่ม้าของ ข. ข. ไม่ชำระค่าจ้าง ม้าออกลูกมา ก. มีสิทธิเอาลูกม้าออกขายเอาเงินมาชำระหนี้ได้ โดยหักดอกเบี้ยก่อน เหลือจึงชำระค่าจ้าง

3.4 สิทธิยึดเหนี่ยวคลุมถึงหนี้ที่ขาดอายุความ แต่ไม่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง

มาตรา 248 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๕๗/๒๗ การใช้สิทธิยึดเหนี่ยวหาทำให้อายุความแห่งหนี้สะดุดหยุดลงไม่”

สิทธิยึดเหนี่ยวเป็นสิทธิเรียกร้องอุปกรณ์ของหนี้ประธาน มีเพียงแต่ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น ไม่มีการกระทำใด ๆ อันมีลักษณะเป็นการทำให้อายุความสะดุดหยุดลงดังบทบัญญัติมาตรา 193/14 แต่อย่างใด ดังนั้นการใช้สิทธิยึดเหนี่ยวไม่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง

4. สิทธิหน้าที่ของผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยว

4.1 สิทธิของผู้สิทธิยึดเหนี่ยว มีอยู่ 3 ประการ

- (1) สิทธิยึดเหนี่ยวทรัพย์ไวจนกว่าจะได้รับชำระหนี้ ตามมาตรา 241
- (2) สิทธิที่จะเก็บดอกผลเพื่อชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ตามมาตรา 245
- (3) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตามมาตรา 247

4.2 หน้าที่ของผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยว

- (1) หน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์ ตามมาตรา 245
- (2) หน้าที่ในการงดไม่ใช้สอย หรือให้เช่าทรัพย์สินที่ยึดเหนี่ยว หรือเอาไปเป็นหลักประกัน เว้นแต่ได้รับความยินยอมของลูกหนี้ ตามมาตรา 246 วรรคสอง

5. ความระงับแห่งสิทธิยึดเหนี่ยว

สิทธิยึดเหนี่ยวอาจระงับลงด้วยเหตุดังต่อไปนี้

- (1) เจ้าทำผิดหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาทรัพย์และการใช้ทรัพย์ตามมาตรา 246 วรรคสาม
- (2) การครองทรัพย์สินสูญสิ้นไป เว้นแต่กรณีที่ทรัพย์สินอันยึดเหนี่ยวไว้นั้น ได้ให้เช่าไปหรือจำหน่ายด้วยความยินยอมของลูกหนี้ ตามมาตรา 250
- (3) ลูกหนี้จะเรียกร้องให้ระงับสิทธิยึดเหนี่ยวด้วยหาประกันให้ไว้ตามสมควรก็ได้ ตามมาตรา 249
- (4) หนี้ระงับ ตามมาตรา 241

บุริมสิทธิ

บุริมสิทธิคืออะไร

โดยปกติหากมีลูกหนี้คนเดียวและเจ้าหนี้คนเดียว ในการบังคับให้ชำระหนี้ก็ไม่มีปัญหาอะไร หากมีลูกหนี้คนเดียว แต่มีเจ้าหนี้หลายคน หากเป็นเจ้าหนี้เสมอภาคกันก็ไม่มีปัญหาคือเจ้าหนี้ทุกคนได้รับชำระหนี้เท่ากันทุกคน เรียกว่า “เจ้าหนี้สามัญ” แต่จะปัญหาจะยุ่งยากซับซ้อนขึ้น หากเจ้าหนี้แต่ละคนมีสิทธิได้รับชำระหนี้ไม่เท่ากัน กล่าวคือมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้คนอื่นซึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้บุริมสิทธิ”

ดังนั้น เจ้าหนี้จึงมีอยู่ 2 ประเภท คือ เจ้าหนี้สามัญ และเจ้าหนี้บุริมสิทธิ

บุริมสิทธิเป็นสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนจากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ตามมาตรา 251